

Stefan Sołtyszewski

Wakans Stolicy Apostolskiej i wybór papieża w świetle motu proprio Jana XXIII "Summi Pontificis Electio"

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 7/1-2, 233-258

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. STEFAN, SOŁTYSZEWSKI

WAKANS STOLICY APOSTOLSKIEJ
I WYBÓR PAPIEŻA W ŚWIETLE MOTU PROPRIO
JANA XXIII „SUMMI PONTIFICIS ELECTIO”

W ciągu wieków „pro mutatis temporum rationibus” zostały wydane liczne dokumenty papieskie, normujące wakans Stolicy Apostolskiej i wybór papieża, sprawy o największym znaczeniu dla Kościoła. Wśród tych dokumentów konstytucje Piusa IV,¹ Grzegorza XV² i Klemensa XII³ zajmują naczelną rolę. Z czasem przepisy w nich zawarte urosły do bardzo wielkiej liczby, a niektóre z nich z upływem czasu zdeaktualizowały się. Trzeba było dużego wysiłku, aby zorientować się, które przepisy nadal obowiązują, a które przestały obowiązywać. Chcąc zaradzić tej niewygodzie (incommodum), Papież Pius X zebrał prawo, dotyczące wakansu Stolicy Apostolskiej i wyboru papieża „in unam Constitutionem”, zachowując w całości, o ile to było możliwe, przepisy dawniejszych konstytucji, które sankcjonowała „czcigodna starożytność”, niektóre jednak zmieniając, co wydawało się wskazanym⁴. Odtąd przepisami Konstytucji Piusa X „Vacante Sede Apostolica” z 25 grudnia 1904 r. miało wyłącznie rządzić się Kolegium kardynalskie w czasie wakansu Stolicy Apostolskiej

¹ *Magnum Bullarium Romanum*, Luxemburgi 1727, II, 97—100: Pii IV Constitutio „*In eligendis*”, VII Idus Oct. 1562.

² Tamże, III, 444—448: Gregorii XV Constitutio „*Aeterni Patris*”, XVII kal. Dec. 1621.

³ *Magnum Bullarium Romanum*, Luxemburgi 1740, XIV, 248—258: Clementis XII Constitutio „*Apostolatus officium*”, IV Non. Oct. 1732.

⁴ *Codex iuris canonici*, Romae 1934, 763: Docum. I: Pii X Const. „*Vacante Sede Apostolica*”.

i wyboru papieża⁵. Kanon 160 KPK sankcjonuje jej wyłączną obowiązywalność⁶.

Pius XI Motu proprio „*Cum proxime*” z 1 marca 1922 r.⁷ zmienił niektóre przepisy Konstytucji Piusa X i dostosował je do zmienionych warunków rzeczy i czasów⁸. W czterdziści jeden lat po ogłoszeniu Konstytucji Piusa X i dwadzieścia cztery lata po Motu proprio Piusa XI z powodu tych samych racji jak wyżej, Pius XII wydaje zreformowaną Konstytucję Apostolską „*Vacantis Apostolicae Sedis*” w dniu 8 grudnia 1945 roku⁹. We wstępie tejże Konstytucji czytamy, że jest ona „niemal identyczna z Konstytucją Piusa X, lecz tu i ówdzie (*passim*) zreformowana”¹⁰, i odtąd, po uchyleniu swojej Poprzedniczki, winna być wyłącznie stosowana przez Św. Kolegium kardynalskie w czasie wakansu Stolicy Apostolskiej i przy wyborze papieża. Pod względem objętości i liczby przepisów obydwie konstytucje nie różnią się zbyttnio: pierwsza posiada w kolejnej numeracji 91, a druga — 108 artykułów.

Jan XXIII nie zamierzał odnawiać „*legum corpus*”, zawartych w Konstytucji Piusa XII i wydawać nowej konstytucji w tej dziedzinie, lecz w Motu proprio „*Summi Pontificis Electio*” z 5 września 1962 r. stanowi i nakazuje dołączyć do dawnych norm niektóre przepisy¹¹.

Ze wstępu niniejszego dokumentu wynika, że zawiera on dwa rodzaje przepisów, jedne zupełnie nowe, drugie odno-

⁵ Tamże.

⁶ „*Romani Pontificis electio unice regitur const. Pii X Vacante Sede Apostolica*, 25 Dec. 1904”.

⁷ AAS, 14 (1922), 145—146.

⁸ Tamże, 145.

⁹ AAS, 38 (1946), 65—99.

¹⁰ Tamże, 66: „*hanc Constitutionem, quae eadem est ac illa a Pio X s.m. data, sed passim reformata, edere et promulgare statuimus...*”

¹¹ AAS, 54 (1962), 632: „*...legum corpus renovandum non censuimus, quae Constitutione Apostolica Vacantis Apostolicae Sedis continentur a Decessore Nostro fr. Pio XII edita; sed has iubemus vel superioribus normis addi, quae omnino novae sint, vel eas immutari quae aliquid de eadem re praecipiant*”.

wione¹², którymi Kolegium kardynalskie ma również kierować się w czasie wakansu Stolicy Apostolskiej i przy wyborze papieża, po uchyleniu norm Konstytucji Piusa XII, które z tymi przepisami są niezgodne¹³. Przeto kanon 160 tak winien być sformułowany obecnie: *Romani Pontificis electio unice regitur Const. Pii XII „Vacantis Apostolicae Sedis”, 8 Dec. 1945 et Motu Proprio Joannis XXIII „Summi Pontificis Electio”, 5 Sept. 1962.*

Dalej, również ze wstępu, dowiadujemy się o przyczynach powołania nowych przepisów, są nimi: konieczność albo pożytek rzeczy, lub świeżo zaprowadzone zwyczaje¹⁴.

Motu proprio Jana XXIII składa się ze wstępu i 20 artykułów, które dzielimy na 4 grupy przepisów pod następującymi tytułami: I — przed Konklawe; II — podczas Konklawe; III — po Konklawe; IV — sankcje karne¹⁵.

Do grupy I-ej zaliczamy artykuły: I, II, II, V; do grupy drugiej — IV, VIII, IX, XI, XV, XVI; do grupy trzeciej — XVII, XIX, XX; do grupy czwartej — VI, VII, X, XII, XIII, XIV, XVIII.

I. Pierwsza grupa artykułów Motu proprio obejmuje przepisy, dotyczące: zakazu robienia zdjęć papieża i nagrywania jego głosu w czasie choroby, pogrzebu papieża, wyboru kardynała Kamerlinga oraz jego władzy nad prałatami Kamery Apostolskiej.

Przepisy te są bardzo wnikliwe i szczegółowe, jak to wynika zaraz z pierwszego artykułu. Stanowi on, iż w czasie choroby lub po śmierci papieża nie wolno robić zdjęć w apartamentach papieskich. Nie wolno również nagrywać na taśmę magnetofonową głosu chorego lub umierającego papieża. Kto

¹² Navarrete U., *In praecepta Vacante Sed. Ap. valitura annotationes*, Periodica de re morali canonica liturgica. Romae 1963, t. 52, fasc. II, p. 221.

¹³ AAS, 54 (1962), 632.

¹⁴ Tamże: „...quarum necessitatem vel rerum usus vel recens inventae consuetudines ostendere visae sunt”.

¹⁵ Por. Bergh E., *Vacance du Saint-Siège et election pontificale*, Nouvelle Revue Théologique, 1962, t. 84, nr 10, s. 1094.

pragnie po śmierci papieża zrobić zdjęcia, mające służyć jako dowód i świadectwo, może to uczynić tylko za zezwoleniem kardynała Kamerlinga, który na to pozwoli jedynie w tym wypadku, gdy zmarły papież ubrany jest w szaty liturgiczne¹⁶. Ten przepis spowodowany został niewątpliwie skandalem, jaki wywołała publikacja zdjęć umierającego papieża Piusa XII, dokonana przez osławionego osobistego lekarza papieskiego. Zmierza on do ochrony szacunku wobec papieża cierpiącego lub zmarłego przed niedyskretną dewocją lub publikacją¹⁷.

Odnośnie pogrzebu papieża Motu proprio stanowi dodatkowe przepisy. Mianowicie po odprawieniu przepisanej ceremoniału i po opuszczeniu przez wiernych bazyliki św. Piotra, zwłoki papieża mają być przeniesione bramą św. Marty do krypty watykańskiej w obecności tylko pięciu kardynałów, a mianowicie: trzech kardynałów stojących na czele poszczególnych stopni kardynalskich, archiprezbitera bazyliki św. Piotra, sekretarza Stanu oraz kilku kanoników watykańskich. W krypcie, podczas plombowania trumny, oprócz plombujących mogą się znajdować tylko wyżej wymienieni dygnitarze, oraz krewni zmarłego papieża¹⁸.

W tym artykule na szczególną uwagę zasługuje określenie osób, którym wolno brać udział przy tych czynnościach pogrzebowych. W ten sposób została uzupełniona luka Konstytucji Piusa XII, której rozdział V mówi *De exequiis Romani Pontificis*, lecz nic nie wspomina o tych, tak ważnych aktach¹⁹.

W chwili śmierci papieża, jeśli wakuje urząd kardynała Kamerlinga, winien on być jak najprędzej wybrany przez Kolegium kardynalskie. Zanim jednak to nastąpi dziekan Św. Kolegium będzie pełnił jego funkcje, wymienione w Konstytucji Piusa XII, i bezzwłocznie podejmie konieczne zarzą-

¹⁶ AAS, 54 (1962), 632—633 (art. I). Por. Urban W. bp, *Papież Jan XXIII i jego pontyfikat* (maszynopis), s. 23.

¹⁷ Por. Navarrete U., art. c., 222.

¹⁸ AAS, 54 (1962), 633 (art. II).

¹⁹ Por. Navarrete U., art. c., 223.

dzenia²⁰. Według tejże Konstytucji do obowiązków kardynała Kamerlinga należy: objęcie w posiadanie i zarząd pałaców: watykańskiego, laterańskiego i Castel Gandolfo; urzędowe stwierdzenie śmierci papieża; ustalenie sposobu zachowania zwłok papieża, po wysłuchaniu zdania kardynałów, stojących na czele stopni kardynalskich, oraz opieczętowanie prywatnych apartamentów papieża. Do niego, w czasie wakansu St. Ap., należy także troska i zarząd majątkiem Stolicy Apostolskiej. Kardynał Kamerling swój urząd wypełnia przy asystencji, w drobniejszych sprawach, trzech kardynałów-szefów stopni kardynalskich, a w ważniejszych sprawach, zasięgając zawsze zdania Św. Kolegium²¹.

Konstytucja „*Vacantis Apostolicae Sedis*” (n. 14) stanowi wprawdzie co należy czynić, jeśli w chwili śmierci papieża wakuje urząd kardynała Kamerlinga. Nie określa ona natomiast, kto winien pełnić obowiązki kardynała Kamerlinga, zanim on zostanie wybrany przez Św. Kolegium. Tę lukę wypełnia artykuł III Motu proprio, stanowiąc, iż Kolegium kardynalskie winno „*quam primum*” wybrać kardynała Kamerlinga, a w międzyczasie jego obowiązki ma wypełniać dziekan Kolegium kardynalskiego²².

Motu proprio w artykule piątym z naciskiem podkreśla, iż w czasie wakansu Stolicy Świętej, przełożeni duchowni Kamery Apostolskiej pozostają pod władzą kardynała Kamerlinga²³. Ten przepis nie nastęcza żadnych uwag.

Wyżej omówione artykuły Motu proprio są całkiem nowymi przepisami, uzupełniającymi dotychczasowe prawodawstwo w tej materii.

II. Do grupy drugiej, zgodnie z naszym podziałem, zaliczamy artykuły: IV, VIII, IX, XI XV, XVI, zawierające przepisy, obowiązujące w czasie Konklawe. Dotyczą one: zakazu zajmowania apartamentów papieskich, ilości osób usługujących

²⁰ AAS, 54 (1962), 633 (art. III).

²¹ AAS, 38 (1946), 72.

²² Por. Navarrete U., art. c., 223.

²³ AAS, 54 (1962), 633 (art. V).

kardynałom, kwalifikacji moralnej i przysięgi konklawistów, ich pokrewieństwa z kardynałami, liczby głosów do ważności wyboru oraz zachowania w archiwum notatek z wynikami głosowania.

Zajmijmy się szczegółowym omówieniem tych przepisów.

Artykuł pierwszy z tej grupy, a czwarty w kolejności, stwierdza, iż wołą papieża jest, aby podczas Konklawe żadna część prywatnych apartamentów papieskich nie była przez nikogo zamieszkała²⁴. Nie było dotąd w tym względzie wyraźnego zakazu i powyższy przepis wypełnia tę lukę i zapobiega niewątpliwie niepożądanym komplikacjom jakie by mogły stąd wyniknąć.

Co się tyczy konklawistów, to dawny przepis zezwalał każdemu kardynałowi wprowadzić na Konklawe dwie osoby usługujące²⁵. Obecnie tylko jedną osobę usługującą każdy kardynał może zabrać ze sobą na Konklawe, lub za zgodą kardynała Kamerlinga — dwie osoby; chorzy i bardzo osłabieni mogą otrzymać indult od kardynała Kamerlinga, wydany łącznie z kardynałami-szefami stopni kardynalskich, na wprowadzenie trzeciej osoby do obsługi²⁶. Św. Kolegium zdecydowało, że na ostatnie Konklawe, ze względu na dużą liczbę kardynałów, każdy z nich mógł wprowadzić tylko jedną osobę ze swego otoczenia²⁷. Tak więc rzecz została pomyślana o wiele prościej niż przedtem i praktyczniej.

Dawne prawo zabraniało, by konklawiści byli krewnymi lub powinowatymi kardynałów w pierwszym i drugim stopniu, lub członkami tego samego zakonu²⁸. Obecnie zakaz ten nie obowiązuje, lecz wymaga się nadal, by konklawiści odznaczeni się nieskazitelnością obyczajów, szczególną roztropnością i szczerym oddaniem Stolicy Apostolskiej²⁹. Kardyna-

²⁴ Tamże (art. IV).

²⁵ AAS, 38 (1946), 78.

²⁶ AAS, 54 (1962), 635 (art. VIII).

²⁷ *Le conclave le plus nombreux*, Informations Catholiques Internationales, 1963, nr 194 s. 28.

²⁸ AAS, 38 (1946), 78.

²⁹ AAS, 54 (1962), 635 (art. IX).

nałowie delegowani w tym celu, przed wejściem na Konklawe, powinni przebadać i zaaprobować listę konklawistów i czuwać nad nimi w czasie Konklawe³⁰. Dawniej konklawiści składali przysięgę „de secreto servando” 2 razy³¹, przed wejściem i po wejściu na Konklawe, obecnie tylko raz³². Po wejściu na Konklawe winni złożyć przysięgę tylko ci, którzy z jakiegokolwiek przyczyny przedtem jej nie złożyli. I tu również zostało wprowadzone pewne uproszczenie. Obowiązuje odtąd zasada: jedna przysięga.

Mikołaj II w roku 1059 ustanowił ordynację wyborczą, na podstawie której papieża odtąd będą wybierali sami tylko kardynałowie³³, a na Soborze Laterańskim III w roku 1179, Aleksander III określił urzędowo, iż do ważnego wyboru papieża, wymagane są przynajmniej dwie trzecie głosów obecnych kardynałów³⁴. Przygotowania do głosowania będą się mogły odbyć tylko wtedy, gdy zbierze się połowa plus jeden członków Św. Kolegium³⁵. Przez wiele wieków stosowano system wyboru papieża większością przynajmniej dwóch

³⁰ Tamże.

³¹ AAS, 38 (1946), 82 : „Interim vero Officiales Conclavis et alii in Conclavi servientes iusiurandum iam emissam (cfr. n. 45) iuxta praescriptas formulas iterum praestant...”

³² AAS, 54 (1962), 637 (art. XI): „...nisi iusiurandum supra imperatum iam dederint...”

³³ *Corpus iuris canonici*, pars I, Decretum Magistri Gratiani, instr. Aemilius Friedberg, Gratz 1959: c. 1, DXXIII: Decretum Nicolai Papae de electione Romani Pontificis. § 2 „Quapropter instructi praedecessorum nostrorum aliorumque sanctorum Patrum auctoritate, decernimus atque statuimus, ut, obeunte huius Romanae ecclesiae universalis Pontifice, imprimis cardinales episcopi diligentissima simul consideratione tractantes, mox sibi clericos cardinales adhibeant: sicque reliquus clerus et populus ad consensum nouae electionis accedant, nimirum praecautes, ne uenalis morbus alicue occasione subrepat. Religiosissimi uiri produces sint in promouenda Pontificis electione, reliqui autem sequaces”.

³⁴ Mansi, *Amplissima coll. conciliorum*, Paris et Leipzig 1903, t. 22, kol. 217: „ille Romanus ponifex habeatur, qui a duabus partibus fuerit electus et receptus”.

³⁵ Molien A., *Conclave*, Dictionnaire de droit canonique, t. III, kol. 1131.

trzecich głosujących³⁶. Pius XII wprowadza innowację w tym względzie, dodając do dwóch trzecich części głosów jeszcze jeden³⁷. Przewidywał on, że jeden głos więcej dodany do tradycyjnej liczby dwóch trzecich głosów, jest konieczny, by ustrzec się od jakichkolwiek wątpliwości, że wybór papieża został dokonany rzeczywiście dwoma trzecimi częściami głosujących oraz, że w tej liczbie nie znajduje się głos wybranego papieża, ewentualnie głosującego na siebie, bowiem nikt nigdy nie może siebie samego wybierać drogą głosowania lub kompromisu³⁸. Dawniej dla wykluczenia takiej ewentualności weryfikowano kartkę wyborczą wybranego³⁹.

Motu proprio „Summi Pontificis Electio”, utrzymując ważność wyboru papieża przynajmniej przez dwie trzecie części głosujących, wprowadza rozróżnienie: tylko wtedy wymagane są dwie trzecie głosów plus jeden, gdy liczba głosujących

³⁶ *Magnum Bullarium Romanum*, dz. c., t. III, s. 444, § 3: „Rursum nemo per viam Scrutinii et Scrutinii accessus habeatur pro electo, nisi publicatis omnibus suffragiis et electi, si numerum tantummodo duarum tribus partibus habuisse compertum fit, etiam schedulis apertis...”

³⁷ AAS, 38 (1946), 87: „...decernimus ut duabus ex tribus suffragiorum partibus unum insuper addatur suffragium, alioquin electio sit ipso iure nulla atque irrita, ita ut ille tantummodo Romanus Pontifex habendus sit in quem duae saltem ex tribus partibus cardinalium, uno plus, in Conclavi praesentium per secreta schedularum suffragia convenerint”.

³⁸ Tamże: „Quod autem decretum inducendum et observandum iubemus ut quaelibet praecaveatur occasio dubitandi ne in duabus tertiis partibus suffragiorum ipsius Electi numerari queat... cum nemo unquam sive scrutinii sive compromissi via procedatur, seipsum eligere seu suffragium sibi dare ullatenus possit”.

Por. kan. 170: „Suffragium sibimetipsi nemo valide dare potest”.

³⁹ *Magnum Bullarium Romanum*, dz. c., t. III, s. 444: Greg. XV Const. „Aeterni Patris”, § 2; Pii X Const. „Vacante Sede Apostolica”, n. 75: „si vero invenerint aliquem ex nominatis duas tantum partes suffragiorum obtinuisse, aperient electi schedulam (quam ex sigillis et signis ab ipso electo in casu manifestandis cognoscent), etiam in ea parte, in qua est nomen eligentis... si vero constiterit sibi suffragium dedisse, eius electio nulla erit ob defectum unius suffragii”.

jest niepodzielna na trzy równe części⁴⁰, w przeciwnym razie do ważności wyboru wystarczą dwie trzecie głosujących kardynałów. Jest rzeczą oczywistą, że osoba wybranego papieża, jeśli jest na Konklawie, winna być zaliczana do liczby kardynałów⁴¹.

Motu proprio uchyla wprowadzoną przez Piusa XII innowację, aby dodawać jeden głos do dwóch trzecich części głosujących, a ponadto wypełnia lukę poprzedniego prawodawstwa, stanowiąc, co należy uczynić, gdy liczba kardynałów nie może być podzielona na trzy równe części. Obecny system wyboru papieża jest prostszy i łatwiejszy od poprzedniego. Dawny bowiem system, stworzony dla wyeliminowania niebezpieczeństwa nieważności wyboru, czynił sam przez się zawsze wybór trudniejszy do przeprowadzenia. Niebezpieczeństwo to mogło nastąpić tylko w nadzwyczajnym przypadku, gdy wybrany otrzymał akurat dwie trzecie głosów, a jednocześnie oddałby głos na siebie⁴². Przy tym Jan XXIII nie wraca do dawnej niezbyt chlubnej praktyki weryfikacji, darząc zaufaniem elekta⁴³. W konkretnym wypadku ostatnich wyborów, na 80 kardynałów obecnych na Konklawie, do ważności wyboru papieża prawo wymagało najmniej 53 głosów. Ten warunek został spełniony w szóstym głosowaniu⁴⁴.

Tak zwane „sfumata” obwarowane zostało 87 przepisem Konstytucji Piusa XII, nakazującym kardynałom, pod posłuszeństwem kanonicznym, aby dla ścisłego zachowania sekretu, wszelkiego rodzaju notatki, które mają u siebie po każdym głosowaniu, spalić razem z kartkami wyborczymi⁴⁵.

⁴⁰ AAS, 54 (1962), 639 (art. XV): *Quodsi numerus Cardinalium praesentium in tres aequales dividi non possit, ad validitatem electionis Summi Pontificis alterum suffragium requiritur*”.

⁴¹ AAS, 54 (1962) 639. „*Ut perspicuum est, si electus Pontifex in Conclavi est, et ipse debet in numero Cardinalium computari*”.

⁴² *Navarrete U.*, art. c., 232.

⁴³ *Le conclave le plus nombreux*, art. c., 29.

⁴⁴ *Informations Catholiques Internationales*, 1962, nr 195, s. 6.

⁴⁵ AAS, 38 (1946), 93 (n. 87): „*Omnibus et singulis Cardinalibus in virtute sanctae obedientiae praecipimus ut, ad secretum tutissime*

Motu proprio stanowi natomiast, że wyżej wspomniane notatki winny być przekazane kardynałowi Kamerlingowi lub jednemu z kardynałów-szefów trzech stopni kardynalskich, którzy umieszczają je w skrzyni opieczętowanej, którą przeniosą do archiwum i zatroszczą się o to, by była ona jak najpilniej przechowywana; wszystko oddadzą do rozporządzenia władzy wybranego papieża, bez którego zezwolenia nie może nikt tego odpieczętować i czytać⁴⁶. Jest to, jak widzimy, całkowite *novum*, przedtem nie praktykowane.

O paleniu kartek wyborczych Motu proprio milczy⁴⁷, a tym samym utrzymuje nadal tradycyjne „sfumata”, co potwierdził sporządzony przez Św. Kolegium regulamin, mający obowiązywać na Konklawie, w którym między innymi ustalono, iż po głosowaniu będą palone kartki wyborcze, a przy tym mają pomagać kardynałom skrutatorom Sekretarz Konklawe, Prefekt i Mistrzowie Ceremonii⁴⁸. Potwierdziła to również praktyka. Jak to miało miejsce na ostatnim Konklawie, tylko kartki wyborcze uległy spaleni w piecu, ustawionym w roku kaplicy Sykstyńskiej, ponad dachem której wznosił się wysoki komin⁴⁹. Jeżeli głosowanie jest negatywne kartki wyborcze są spalane z ładunkiem drzewa i konopii, zmiesza-

servandum, omne genus scripturas quas de exitu uniuscuiusque scrutini apud se habeant, una sum schedulis comburendas tradant”.

⁴⁶ AAS, 54 (1962), 639 (art. XVI): Omnibus et singulis Cardinalibus pro sancta oboedientia praecipimus, ut, ad secretum tutissime servandum, omne genus scripturas, quas de exitu uniuscuiusque scrutini apud se habeant, vel Cardinali Camerario vel uni ex tribus Cardinalibus Ordinum Capitibus tradant; qui scripturas easdem in involucria inserent, sigillis obsignanda sive Cardinalis Camerarii sive trium Cardinalium Capitum Ordinum. Iidem autem involucria in tabularium referent, in eoque diligentissime servari curabunt; omnia potestati permittentes electi Summi Pontificis, cuius iniussu neque resignari neque legi poterunt”. Por. Urban W. bp. dz. c., 23.

⁴⁷ Regula iuris 43: „qui tacet consentire videtur”.

⁴⁸ AAS, 55 (1963), 610: „Quo peracto, Cardinalis Diaconus ultimus vocat Secretarium Conclavis et Praefectum cum Magistris Caeremoniarum ut Scrutatores coadiuvent in comburendis schedulis”.

Tamże, 611: „...Interim schedulae comburentur”.

⁴⁹ *Le conclave le plus nombreux*, art. c., 28.

nych ze smołą, co daje dym ciężki, czarny. Jeżeli natomiast wybór papieża został dokonany, kartki wyborcze pali się razem z suchą słomą, co daje dym lekki, białawy, który oznajmia dobrą nowinę rzeszom, zebranych na placu św. Piotra ⁵⁰.

Artykuły, zawarte w drugiej grupie, wyżej przedstawione, są naogół modyfikacją przepisów przedtem istniejących, za wyjątkiem artykułu IV, XV i XVI, które dają oryginalne dyspozycje. Dotyczą one: zakazu zajmowania prywatnych apartamentów papieskich w czasie Konklawe, ilości głosów do ważności wyboru, uchylenia weryfikacji kartki wyborczej elekta oraz zachowania w archiwum notatek kardynałów z poszczególnych głosowań.

Zwłaszcza te ostatnie są głęboko psychologicznie i dalekowzrocznie pomyślane. A zachowane niektóre autentyczne materiały z Konklawe „*pour la posterité*”, mogą w przyszłości stać się podstawą i przyczynkiem przy dociekaniach naukowych. I to było niewątpliwie jedną z przyczyn powołania tego przepisu.

III. Trzy końcowe artykuły Motu proprio (XVII, XIX, XX) stanowią grupę przepisów, odnoszących się do spraw po Konklawe. Zawierają one: nakaz sporządzenia sprawozdania z Konklawe i przechowania go w archiwum, stwierdzenie kiedy kończy się Konklawe, co do skutków prawnych oraz zarządzenie odnośnie ewentualnego testamentu zmarłego papieża.

Oto szczegółowa o tych artykułach relacja.

Po zakończeniu Konklawe kardynał Kamerling winien sporządzić sprawozdanie, aprobowane przez trzech pierwszych kardynałów każdego stopnia kardynalskiego. Sprawozdanie to zawierać będzie raport z poszczególnych posiedzeń Konklawe i wyniki głosowań, odbytych w poszczególnych turach. Protokół sprawozdawczy należy zachować w archiwum w za-

⁵⁰ Tamże.

pieczętowanej skrzyni, która nie może być otworzona przez nikogo, chyba że papież na to wyraźnie zezwoli⁵¹.

Skoro papież został legalnie wybrany i wybór swój zgodą potwierdził, Konklawe, co się tyczy skutków prawnych, kończy się. Wtedy nic nie stoi na przeszkodzie, aby przełożeni, stojący na czele Rady dla zarządu spraw publicznych Kościoła, prefekt Domu Apostolskiego, prałat — sekretarz „Brew papieskich do panujących” i inni, mogli udać się do nowego papieża po dyspozycje⁵².

Artykuł XIX określa moment, w którym prawnie kończy się Konklawe. W Konstytucji Piusa XII ten moment nie był określony. Według niej otwarcie Konklawe nie miało miejsca bezpośrednio po przyjęciu wyboru przez elekta, lecz odbywały się jeszcze liczne ceremonie według *Ceremoniale Romanum*, pomiędzy akceptacją a otwarciem Konklawe⁵³.

Ostatni artykuł (XX) Motu proprio Jana XXIII ma na uwadze *casus*, gdy zmarły papież zostawił testament, odnośnie swego majątku oraz listów osobistych i zapisów prywatnych i ustanowił wykonawcę testamentu. Ten winien wykonać testament i dać sprawozdanie jedynie nowowybranemu papieżowi⁵⁴.

⁵¹ AAS, 54 (1962), 639 (art. XVII): „Decernimus, ut expleto Conclavi, Cardinalis S. R. E. Camerarius relationem exaret, a Cardinalium trium Ordinum Capitibus approbandam, quae suffragiorum exitum declaret in singulis sessionibus habitorum. Quae relatio, in tabulario asservanda, involucro claudetur consignato, quod a nullo resignari poterit, nisi Summus Pontifex id definite permiserit”.

Por. Urban W. bp, dz. c., 23.

⁵² Tamże, 640 (art. XIX): „.....postquam Summus Pontifex electus est suamque is electionem assensu suo comprobavit, Conclave quod ad canonicas effectus attinet, finem habeat”.

⁵³ AAS, 38 (1946), 97—98 (n. 105).

⁵⁴ Tamże, 640 (art. XX): „Si defunctus Summus Pontifex de rebus suis deque litteris et tabulis privatis testamentum fecerit suique testamenti curatorem designaverit, huius est, pro potestatibus sibi a testatore factis, ea statuere et exsequi, quae ad privata defuncti Pontificis bona et scripta pertinent. Qui curator de negotii a se gesti dispensatione electo dumtaxat Summo Pontifici rationem reddet”.

Artykuły Motu proprio, zaliczone do powyższej grupy, zawierają zupełnie nowe przepisy, powołane celem uzupełnienia luk dotychczasowego prawodawstwa i usunięcia niepożądanych wątpliwości jak również możliwych trudności.

IV. Artykuły (VI, VII, X, XII, XIII, XIV, XVIII), Motu proprio, dotyczące sankcji karnych, odnośnie naszego przedmiotu, wyodrębniamy w czwartą grupę.

Kanon 2330 KPK sankcjonuje w ogólności kary, przewidziane przez Konstytucję Piusa X „*Vacante Sede Apostolica*”, przeciwko przestępstwom, popełnionym przy elekcji papieskiej. Konstytucja ta oraz Konstytucja Piusa XII „*Vacantis Apostolicae Sedis*” wyliczają dziewięć przestępstw tego rodzaju⁵⁵. Wszystkie one zagrożone są karami ekskomunikacji „zaciąganej czynem”⁵⁶, zarezerwowanej osobiście nowemu papieżowi. Jedynie w wypadku niebezpieczeństwa śmierci, abszolucji od nich mógł udzielić również Wielki Penitencjarz.

Przestępstwa, popełnione przy okazji wyboru papieża, zabronione przez powyższe Konstytucje pod karą ekskomunikacji „zaciąganej czynem” są następujące:

1. Nieobecność przy głosowaniu, po trzecim dzwonienu, chyba, że kardynał jest ekskuzowany chorobą⁵⁷.
2. Przyjmowanie, wysyłanie listów lub jakiegokolwiek rodzaju pism oraz wysyłanie czasopism z Konklawe lub do Konklawe, jeśli nie były przejrzone przez prałatów do tego delegowanych⁵⁸.

⁵⁵ Cappello F., *De censuris*, Taurini-Romae 1950, wyd. 4, nn. 565—578; Vermeerch-Creusen, *Epitome iuris canonici*, III⁷, n. 530.

⁵⁶ Stosuję terminologię polską, sugerowaną przez bpa W. Wójcika w rec.: Ks. Marian Myrcha, *Prawo karne*, „Prawo Kanoniczne”, r. V (1962), nr 3—4, s. 300.

⁵⁷ Greg. XV Const. „*Aeterni Patris*”, § 17; Pii X Const. „*Vacante Sede Apostolica*”, n. 37; Pii XII Const. „*Vacantis Apostolicae Sedis*”, n. 41.

⁵⁸ *Corpus iuris canonici*, pars II, Decretalium collectiones, instr. Aemilius Friedberg, Gratz 1959: c. 3, 1, 6, in Sexto: Greg. X „*Ubi periculum*”, § 1; Pii IV Const. „*In eligendis*”, § 19; Pii X Const. „*Vac. Sede Ap.*”, n. 50; Pii XII Const. „*Vac. Ap. Sed.*”, n. 60.

3. Pogwałcenie sekretu w czasie Konklawe przez kardynałów lub konklawistów, w tym co odnosi się do wyboru papieża i w tych rzeczach, które dzieją się w miejscu wyboru ⁵⁹.
4. Ujawnienie przez kardynałów konklawistom wiadomości, dotyczących głosowania lub tego, co na Kongregacjach Generalnych przed Konklawe lub w czasie Konklawe było dokonane ⁶⁰.
5. Symonia przy wyborze papieża ⁶¹.
6. Przyjęcie przez kardynała zadania postawienia na Konklawe „Veta” czyli „Ekskluzywy” ⁶², w jakiegokolwiek formie: prostego życzenia, propozycji, ujawnienia ⁶³.
7. Traktowanie o wyborze następcy za życia papieża i wbrew jego woli lub obiecywanie komukolwiek swego głosu przy wyborze albo też rozprawianie i podejmowanie w tej materii postanowień na prywatnych konwentykłach ⁶⁴.

⁵⁹ Greg. XV Const. „*Aeterni Patris*”, § 19; Pii X Const. „*Vac. Sed. Ap.*”, n. 51; Pii XII Const. „*Vac. Ap. Sed.*”, n. 61.

⁶⁰ Pii X Const. „*Vac. Sed. Ap.*”, n. 52; Pii XII Const. „*Vac. Ap. Sed.*”, n. 62.

⁶¹ *Magnum Bullarium Romanum*, Luxemburgi 1727, I, 466—467; Julii II Const. „*Cum tam divino*”, 19 Kal. Febr. 1505; Pii X Const. „*Vac. Sed. Ap.*”, n. 79 (Kodeks: dok. I); Pii XII Const. „*Vac. Ap. Sed.*” n. 92, [AAS, 38 (1946), 94].

⁶² „Veto” lub „Ekskluzywa” jest to wykluczenie z góry od wyboru na papieża, określonego duchownego, którego domagali się niekiedy panujący Francji, Austrii i Hiszpanii przez podwładnego sobie kardynała. Papież takiego przywileju panującym nigdy nie udzielali, lecz oni to prawo sobie uzurpowali. Konstytucja Piusa X „*Comissum Nobis*” z 20 stycznia 1904 roku kategorycznie zaprzecza „Veta” i ostatecznie je wyklucza.

⁶³ *Codicis iuris fontes*, P. Gasparri, t. III, s. 621, n. 658; Pii X Const. „*Comissum Nobis*”, 20 Jan. 1904; Pii XII Const. „*Vac. Ap. Sed.*”, n. 94.

⁶⁴ c. 2, D. 79: *Symmachus Papa in Synodo Rom. I*: „*Papa superstitie, eo inconsulto de electione futuri Pontificis nemo audeat loqui*”; *Pauli IV Const. „Cum secundum Apostolum*”, kal. Jan. 1558; Pii X Const. „*Vac. Sed. Ap.*”, n. 80; Pii XII Const. „*Vac. Ap. Sed.*”, n. 93.

8. Wszelkie umowy, zmony, obietnice i jakiegokolwiek zobowiązania kardynałów, zmierzające do zniesienia lub ograniczenia wolności głosowania⁶⁵.
9. Zwalczanie pism wydanych przez papieża przed koronacją⁶⁶.

Konstytucja Piusa XII nakazuje przeczytanie przepisów jej zaraz na pierwszych Kongregacjach Generalnych i złożenie przez wszystkich kardynałów przysięgi według przepisanej formuły, że będą wiernie jej przepisów przestrzegać, pod karami w niej ustanowionymi. Powyższy przepis i formuła przysięgi pozostają nadal w zasadzie utrzymane w redakcji Motu proprio Jana XXIII z dodaniem na początku wtrętu, iż oprócz Konstytucji Piusa XII, ma być przed Konklawe odczytane i obserwowane Motu proprio „*Summi Pontificis Electio*”. W tym ostatnim formuła przysięgi została nieco zmodyfikowana jeszcze przez nieznaczne poprawki oraz przez opuszczenie całego zdania, zawierającego ogólne zagrożenie karami za nieprzestrzeganie przepisów, zawartych w Konstytucji Piusa XII. W nowej formule przysięgi dla kardynałów opuszczono słowa „...*sub poenis in praedicta Pii Decimi secundi Constitutione Vacantis Apostolicae Sedis statutis*”⁶⁷. Konklawiści duchowni winni złożyć przysięgę według osobnej formuły, lecz zmodyfikowanej, jeśli chodzi o zagrożenie karą za niedotrzymanie tajemnicy Konklawe. W formule dla konklawistów duchownych było powiedziane: „...*itemque promitto et iuro...sub poena excommunicationis latae sententiae futuro Pontifici speciali modo reservata, privative etiam quoad S. Poenitentiarium, sed etiam sub poena priva-*

⁶⁵ Greg. X „*Ubi periculum*” (c. 3, I, 6, in Sexto) in generali concilio Lugdunensi 1274; Pii IV Const. „*In eligendis*”, § 26; Greg. XV Const. „*Aeterni Patris*”, § 18; Pii X Const. „*Vac. Sed. Ap.*”, n. 82; Pii XII Const. „*Vac. Ap. Sed.*”, n. 95.

⁶⁶ c. 4, V, 10 in Extrav. comm.: „*Excommunicati sunt qui litteras Papae ante suam coronationem concessas impugnant*”. Pii X Const. „*Vac. Sed. Ap.*”, n. 88; Pii XII Const. „*Vac. Ap. Sed.*”, n. 101.

⁶⁷ AAS, 54 (1962), 635 (art. VI).

tionis cuiuscumque beneficii, pensionis, officii vel muneris ipso facto incurrendae in casu transgressionis". W nowej formule słowa te zostały zastąpione następującymi: „...*sub poena excommunicationis latae sententiae Sedi Apostolicae reservata, si ab hoc praecepto discessum erit*”⁶⁸.

Konklawiści świeccy oraz osoby usługujące ze stanu świeckiego składają osobną przysięgę według formuły zredagowanej w języku włoskim, która, jak poprzednie, jest również zamieszczona *in extenso* w ramach Motu proprio Jana XXIII⁶⁹. W tej formule zachowana została sankcja za niedotrzymanie tajemnicy Konklawe, lecz w formie i wymiarze złagodzoną. Mówi ona krótko: „winowajca wpada w ekskomunię „zaciągana czynem”, zarezerwowaną St. Apostolskiej”⁷⁰.

Artykuł VII Motu proprio uchyla dawne zagrożenie karą ekskomuniki „zaciąganej czynem” przez kardynałów, którzy po trzecim dzwonieniu w czasie Konklawe, nie przybędą na głosowanie, chociaż winni to uczynić, jeżeli nie stoi na przeszkodzie choroba⁷¹.

Artykuł XII wprowadza innowację na korzyść kardynałów, wyłączając ich z pod przepisu 60 Konstytucji Piusa XII, zagrożonego karą ekskomuniki „zaciąganej czynem”, dotyczącego kontroli listów i wszelkiego rodzaju pism wychodzących z Konklawe i przychodzących do Konklawe⁷². Tego rodzaju cenzurze podlegają pisma wszystkich osób znajdujących się na Konklawe, za wyjątkiem kardynałów. Ponieważ kardynałów nie obowiązuje nadal ten przepis, więc nie wpadają oni w karę do tego przepisu dołączoną.

Również dwie poprawki zostały wprowadzone do dawnego przepisu 61, który stanowił: „*Preaetera (uti in supra relatis, tam pro S. R. E. Cardinalibus quam pro conclavistis, iusiu-*

⁶⁸ Tamże, 635 (art. X).

⁶⁹ Tamże.

⁷⁰ AAS, 38 (1946), 79 (formuła iusiurandi).

⁷¹ AAS, 54 (1962), 635.

⁷² Tamże, 638.

randi formulis expressum est, severe praecipimus et mandamus ut ab omnibus in Conclavi partem habentibus secretum religiosissime servetur in iis omnibus) quae ad electionem Romani Pontificis pertinent, et in Conclavi, seu in loco electionis agantur. Hinc quaecumque directe vel indirecte secretum violare quomodolibet poterunt... ita ut hanc legem violantes excommunicationem latae sententiae incurrant, (a qua, sicut ab alia quavis et contra quoslibet in hac Constitutione imposita et irrogata, seu infra imponenda et irroganda, poena excommunicationis a nullo, ne a Maiori quidem Poenitentiario, cuiuslibet facultatis vigore, praeterquam a Romano Pontifice nisi mortis articulo, absolvi possint”).

W Motu proprio słowa objęte nawiasem na początku zastąpiono następującymi: „*Preterea omnibus Conclavistis severe praecipimus et mandamus ut secretum religiosissime servent quoad omnia, quae ad electionem...*”⁷³. Z czego wynika, że ten przepis nie dotyczy więcej kardynałów, lecz tylko konklawistów. Słowa groźne zawarte w drugim nawiasie zostały zastąpione krótkim stwierdzeniem: „*Sedi Apostolicae reservatam*”. Kara więc zostaje zachowana nadal tylko dla konklawistów, lecz co do stopnia rezerwacji ulega złagodzeniu⁷⁴.

Artykuł XIV powtarza przepis 62 Konstytucji, zabraniającej kardynałom komunikowania swoim domownikom, czy to konklawistom lub komukolwiek wiadomości, które odnoszą się pośrednio lub bezpośrednio do głosowania jak również do tego, co na temat wyboru papieża dokonano w czasie Kongregacji Generalnych lub w czasie Konklawe. Zmiana w nowej redakcji tego przepisu polega na opuszczeniu zagrożenia karą za ewentualne wykroczenie przeciw temu przepisowi⁷⁵. Również dawny przepis⁷⁶, zabraniający traktowania za życia papieża, wbrew jego woli, na temat przyszłego

⁷³ Tamże, 638 (art. XIII).

⁷⁴ Por. Navarrete U., art. c. 228.

⁷⁵ AAS, 54 (1962), 638.

⁷⁶ AAS, 38 (1946), 94, n. 93.

wyboru jego następcy, obiecywania komuś głosu lub przedsiębrania postanowień w tej sprawie na prywatnych zebraniach, zagrożony karą ekskomuniki „zaciąganej czynem”, w nowej redakcji Motu proprio został powtórzony z pominięciem sankcji karnej⁷⁷. Przepisy dawne zmodyfikowane w Motu proprio przez pominięcie zagrożenia karami obowiązują nadal, chociaż przekroczenie ich nie jest przestępstwem i kary nie zaciąga, według zasady prawa karnego: „*nullum crimen, nulla poena sine lege poenali*”⁷⁸.

Z porównania dawnych sankcji karnych z podobnymi Jana XXIII, dotyczącymi naszego zagadnienia, jasno wynikają znaczne różnice, polegające na złagodzeniu sankcji lub całkowitym ich zniesieniu w Motu proprio Jana XXIII. Również często sam przepis jest łagodniej sformułowany.

Różnice te dadzą się streścić w następujących punktach:

- a. Pominięcie zagrożenia karami, w zmienionej nieco redakcji formuły przysięgi dla kardynałów (art. VI).
- b. Uchylenie zagrożenia sankcją za nieobecność na głosowaniu (art. VII).
- c. Uchylenie zagrożenia karą dla kardynałów za ewentualne wysyłanie z Konklawe lub otrzymywanie jakichkolwiek pism (art. XII).
- d. Uchylenie sankcji karnej dla kardynałów za komunikowanie konklawistom wiadomości, dotyczących głosowania i wyboru papieża (art. XIV).
- e. Uchylenie sankcji karnej za traktowanie za życia papieża i wbrew jego woli, o wyborze jego następcy (art. XVIII).
- f. Złagodzenie stopnia zastrzeżenia kary ekskomuniki „zaciąganej czynem” Stolicy Apostolskiej, (a nie jak dawniej osobiście papieżowi), w formie przysięgi dla konklawistów (art. X).
- g. Uchylenia dla kardynałów i złagodzenie dla konklawistów sankcji karnej za zdradę tajemnicy Konklawe przez

⁷⁷ AAS, 54 (1962), 639—640 (art. XVIII).

⁷⁸ Por. kan. 6 nn. 5, 6.

zastrzeżenie jej Stolicy Apostolskiej, a nie jak dotąd personalnie papieżowi (art. XIII).

Motu proprio nie uchyła zagrożenia sankcjami karnymi, pozostałych czterech przestępstw następujących, które dotyczą również kardynałów,

- a. Symonii (Konst. Piusa XII, n. 92).
- b. Interwencji w celu wyrażenia „Veta” (Konst. Piusa XII, n. 94).
- c. Konwencji, ograniczającej wolność głosowania (Konst. n. 95).
- d. Opozycji przeciw papieskim listom, ogłoszonym przed koronacją (Konst. n. 104).

Konkludując, należy stwierdzić, że sankcje za te przestępstwa jak i za inne, o których traktuje Motu proprio „*Summi Pontificis Electio*”, istnieją nadal, lecz jedynie jako ekskomuniki „zaciągane czynem”, zastrzeżone z w y c z a j n i e Stolicy Apostolskiej. W tym przekonaniu umacnia nas przepis 61 Konstytucji Piusa XII, sankcjonujący pogwałcenie sekretu, wyjaśniający, że w s z y s t k i e e k s k o m u n i k i przewidziane przez ten dokument były zarezerwowane samemu papieżowi. Skoro Motu proprio zmieniło sankcję karną w powyższym przepisie, ta zmiana analogicznie rozciąga się na wszystkie nadal istniejące kary, które są niewątpliwie t e g o s a m e g o r z ę d u.

List Apostolski „*Summi Pcntificis Electio*”, wydany z własnej inicjatywy Jana XXIII, przepojony jest głęboką troską o dobro Kościoła, w tak ważnej sprawie jak wakans Stolicy Apostolskiej i wybór papieża, widzialnej Głowy Kościoła. Przejawia się w nim znajomość psychiki współczesnego człowieka i trafna ocena zmienionych warunków i okoliczności. Ponad tym wszystkim dominuje niewątpliwie wielka dobroć Jana XXIII, która i tu tak dobitnie przejawiała się w generalnej tendencji do złagodzenia surowości prawa, tendencji wynikającej z zaufania do ludzi, zwłaszcza tych, którym powierzona została tak odpowiedzialna misja.

**LITTERAE APOSTOLICAE
MOTU PROPRIO DATAE**

[AAS, 54 (8 oct. 1962) 632—640]

**Quaedam praecipiuntur
vacante Sede Apostolica valitura
IOANNES PP. XXIII**

SUMMI PONTIFICIS ELECTIO quoniam cum maximis catholicae Ecclesiae momentis profecto coniungitur, facile idcirco tenetur, cur e Decessoribus Nostris non pauci, pro mutatis temporum rationibus, de vacante Apostolica Sede mutatas normas ediderint. Quamvis enim ipsis esset persuasum in eiusmodi rerum condicione Christum Iesum peculiari quadam assiduitate Sponsae suae adesse, iure tamen meritoque arbitrati sunt, ab hominibus, quorum maxime interesset, nullam desiderari debere consilii prudentiam, quae, per illud temporis spatium, rectum rerum polliceretur cursum.

Horum Nos exemplum secuti, Nostras esse partes putamus nonnullas tradere normas, quarum necessitatem vel rerum usus, vel recens invectae consuetudines ostendere visae sunt. Quae normae cum nonnulla tantummodo disciplinae capita respiciant, legum corpus renovandum non censemus, quae Constitutione Apostolica *Vacantis Apostolicae Sedis* continentur, a Decessore Nostro f.r. Pio XII edita¹; sed has iubemus vel superioribus normis addi, quae omnino novae sint, vel eas immutari quae aliquid de eadem re praecipiant.

Itaque re diu ac mature perpensa, certa scientia et de Nostrae potestatis plenitudine has Apostolicas Litteras motu proprio damus quibus Sacrum Cardinalium Collegium, hac Petri Sede vacante, in Romano Pontifice eligendo utatur, normis eiusdem superioris Constitutionis abrogatis, quae hisce Nostris praeceptis non congruant.

I. Sive Augusto Pontifice decumbente, sive eodem vita functo, nemini liceat in eius diaetis neque imagines obiectu lucis pingere, neque voces postea reddendas in magnetophonii taeniola imprimere. Si quis vero, Summo Pontifice defuncto, hoc genus imagines, probationis vel testimonii causa, imprimere cupiat, id petere a Cardinali Camerario S.R.E. poterit, qui tamen Summum Pontificem lucis obiectu referri nequaquam sinet, nisi pontificalibus vestibus indutum.

II. Translaticiiis funeris caeremoniis persolutis, cunctaque fidelium multitudine a Petriano templo dimissa, exuviae Summi Pontificis per ianuam, quam a S. Martha appellant, in Cryptas Vaticanas inferantur, prosequentibus dumtaxat Cardinalibus Ordinum Capitibus, Cardinali

¹ Cfr. Pii XII Pont. Max., Constitutio Apostolica *Vacantis Apostolicae Sedis*, 8 decembris 1945 AAS, 38 (1946) 65—99.

Basilicae Petrianae Archipresbytero, Cardinali qui fuit extremus a publicis Ecclesiae negotiis, et aliquot Canonicis Vaticanis. In Cryptis vero dum capularis capsula igne ferruminatur, praeter plumbarios, ii tantummodo adesse praesentes poterunt, quos modo diximus, et defuncti Summi Pontificis consanguinei.

III. Si quo tempore Summus Pontifex e vita discedit, Cardinalis Camerarii munus vacet, eum sacrum Cardinalium Collegium, statutis servatis praescriptionibus, quam primum eligat. Sed antequam hoc fiat, Sacri Collegii Decanus eius interim agat partes, in commemorata Decessoris Nostri Constitutione Apostolica explanatas²; ac nulla interposita mora consilia capiat, quae res praesens suadeat.

IV. Placet Nobis ne inter habendum Conclave, quod vocant, diaetarum Summi Pontificis privatarum ulla pars habitetur.

V. Aperte constare volumus, Praelatos Clericos Reverendae Camerae Apostolicae, Sancta Sede vacante, sub ditione esse Cardinalis Camerarii.

VI. Formula iurisiurandi a Cardinalibus, iuxta praescriptum 12³ memoratae Constitutionis dandi, haec, quae sequitur, erit. Quam Cardinalis Decanus coram omnibus Cardinalibus iubebit a Praefecto Apostolicarum Caeremoniarum elata voce legi:

Nos Episcopi, Presbyteri et Diaconi S.R.E. Cardinales promittimus, vovemus et iuramus, inviolate et ad unguem Nos omnes et singulos esse observaturos omnia quae continentur in Constitutione Summi Pontificis Pii Decimi Secundi, quae incipit verbis Vacantis Apostolicae Sedis, data die octavo decembris anno millesimo nongentesimo quadragesimo quinto, atque in Motu Proprio Summi Pontificis Ioannis Vigesima Tertii, cuius initium est Summi Pontificis Electio. Item promittimus, vovemus, et iuramus, quicumque nostrum Romanus Pontifex, Deo sic disponente, erit electus, eum iura spiritualia et temporalia — praesertim quae ad civilem Romani Pontificis principatum spectant — libertatemque Sanctae Sedis integre ac strenue adserere atque tueri et, si opus fuerit, vindicare numquam esse destitutum.

Praecipue autem promittimus et iuramus, Nos religiosissime et quoad omnes, etiam familiares seu Conclavistas nostros, secretum esse servaturos de iis omnibus, quae ad electionem Romani Pontificis quomodolibet pertinent, et de iis quae in Cardinalium Congregationibus, ante Conclave vel inter ipsum habitis, de hac re acta vel decreta sint, itemque de iis quae in Conclavi seu in loco electionis aguntur, scrutinium directe vel indirecte respicientibus, neque idem secretum quoquo modo violaturos, sive inter Conclave, sive etiam post novi Pontificis electionem, nisi peculiaris facultas aut certa venia ab eodem futuro Pontifice Nobis tributa fuerit; itemque nullo

² Ibid., pag. 71.

³ Ibid., pag. 69.

modo a quavis civili potestate, quovis nomine, munus proponendi Veto sive Exclusivam, etiam sub forma simplicis optationis, esse recepturos, neque ipsum hoc Veto, qualibet ratione Nobis cognitum, patefacturos, sive universo Cardinalium Collegio simul congregato, sive singulis purpuratis Patribus, sive scripto, sive ore, sive directe ac proxime, sive oblique ac per alios, sive ante Conclave sive inter ipsum; nullique interventui, intercessioni, aliive cuilibet modo, quo laicae potestates cuiuslibet gradus et ordinis voluerint sese Pontificis electioni immiscere, auxilium vel favorem praestituros.

Deinde singuli Cardinales dicent:

Et Ego N. Cardinalis N. spondeo, voveo, ac iuro.

Et imponentes utramque manum super Evangelium, adiungent:

Sic me Deus adiuvet et haec Sancta Dei Evangelia.

VII. Constitutionis eiusdem praescripto 41⁴ derogantes, illud in posterum ita sonare iubemus: Cardinales omnes et singuli, valetudine non impediti, cum tertio pulsata per loca solita Conclavis campanula fuerit, ad scrutinium convenire debent.

VIII. De praescripto 43⁵ aliquid immutantes, illud ut sic concipiatur censemus: Cuilibet Cardinali in Conclavi liberum sit unum vel, si id petat a Cardinali S.R.E. Camerario, duos servientes in Conclave secum adducere: infirmis autem et graviter affectis a Cardinali S.R.E. Camerario una cum Cardinalibus Capitibus Ordinum tertius indulgeri potest.

IX. Praescriptum 44⁶ sic est emendandum: De qualitatibus Conclavistarum quos integritate morum, singulari prudentia et sincera erga Sanctam Sedem religione oportet esse conspicuos, Cardinales ad id delegati ante ingressum in Conclave diligenter inquisitionem habere et eos approbare, ac post ingressum, iisdem invigilare debent.

X. Praescriptum 45⁷ sic immutari iubemus: Conclavistae religiose iusiurandum dent, iuxta statutam formulam. Quam ob rem S.R.E. Camerarii erit cavere, ut ab ipsis iusiurandum, quod supra commemoratum est, saltem una vel altera die ante ingressum in Conclave iuretur, postquam unusquisque eorum eiusdem iurisiurandi momentum ac formulae sententiam probe intellexerit.

Itaque una vel altera die ante ingressum in Conclave, coram S. Collegii Secretario, astante Apostolicarum Caeremoniarum Praefecto, ad rem delegatis, Magistri Caeremoniarum omnesque Conclavistae ecclesiastici iuxta hanc formulam iusiurandum dabunt:

Ego ...constitutus coram te... tactis sanctis Dei Evangelis, promitto et iuro me inviolate servaturum esse secretum in omnibus et singulis,

⁴ Ibid., pag. 77.

⁵ Ibid. pag. 78.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

quae de novi Pontificis electione in Cardinalium Congregationibus acta vel decreta sint et in Conclavi seu in loco electionis agantur, scrutinium directe vel indirecte respicientia, quaeque omnia quovis modo cognoverim, adeo ut nec directe, nec indirecte, neque nutu, neque verbo, neque scriptis, vel alias quomodolibet, ipsum mihi violare liceat; itemque promitto et iuro me nullo modo in Conclavi usurum esse instrumentis quibuslibet ad vocem transmittendam vel recipiendam, vel ad imagines luce exprimendas quovis modo aptis, et hoc sub poena excommunicationis latae sententiae, Sedi Apostolicae reservata, si ab hoc praecepto discessum erit. Quod secretum accuratissime ac religiose servabo etiam post peractam novi Pontificis electionem, nisi ab eodem Pontifice peculiaris facultas aut certa venia mihi concessa fuerit.

Pariter promitto et iuro nullo modo a quavis civili potestate, quovis nomine, munus proponendi Veto seu Exclusivam, etiam sub forma simplicis optationis, esse recepturum, neque ipsum hoc Veto, qualibet ratione mihi cognitum, patefacturum, sive universo Cardinalium Collegio simul congregato, sive singulis Cardinalibus, sive scripto, sive ore, sive directe ac proxime, sive oblique ac per alios, sive ante ingressum in Conclave, sive inter ipsum; nullique interventui, intercessioni, aliive cuiuslibet modo, quo laicae potestates cuiuslibet gradus et ordinis voluerint sese Pontificis electioni immiscere, auxilium vel favorem praestitutum.

Sic me Deus adiuvet et haec sancta Dei Evangelia, quae propriis manibus tango.

Alii vero Conclavistae et inservientes e laicorum ordine iuxta hanc formulam iurabunt, in uniuscuiusque sermonem convertendam:

Io...stando dinanzi a... toccando colle mie proprie mani i Santi Evangelii, prometto e giuro che osserverò rigoroso e inviolabile segreto su tutte e singole quelle cose, le quali in qualunque modo venissi a conoscere, circa l'elezione del nuovo Pontefice, trattate e definite nelle Congregazioni dei Cardinali, come pure nel Conclave o nel luogo dell'elezione, riguardanti direttamente o indirettamente gli scrutini, e che non violero in alcun modo questo segreto, nè direttamente, nè indirettamente, ne con parole, ne con scritti, ne con segni, od in altra qualsiasi guisa; inoltre prometto e giuro di non usare nel Conclave di apparecchi radio, di telefono, microfono o di qualsivoglia altro strumento trasmettente o ricevente, e di non usare neppure di macchine fotografiche e cinematografiche, e ciò non solo sotto pena di scomunica, riservata alla Sede Apostolica, e da incorrersi senz'altra dichiarazione col solo fatto della violazione del giurato segreto, ma pure sotto altre pene anche gravissime che la stessa Santità Sua potrà infliggermi in caso di trasgressione. Il qual segreto io prometto e giuro che manterro coscienziosamente anche dopo avvenuta l'elezione del nuovo Pontefice, a meno che non mi venga

su cio concessa dal medesimo Pontefice una espressa e speciale facoltà di parlare.

Parimenti prometto e giuro che non riceverò in nessuna maniera e da nessuna potestà civile, sotto qualsiasi pretesto, l'incarico di proporre il Veto o Esclusiva, anche sotto forma di semplice desiderio, e che non manifesterò questo Veto, in qualunque modo da me conosciuto, nè dinanzi a tutto il S. Collegio dei Cardinali, riunito, nè ai singoli Cardinali, ne per iscritto, ne a voce ne direttamente e prossimamente, ne indirettamente o per mezzo di altri, ne prima dell'ingresso nel Conclave, ne esso durante, e che non presterò mai aiuto o favore a qualsiasi intervento, intercessione o altro modo qualsiasi col quale le autorità civili di qualunque grado ed ordine volessero immischiarsi nell'elezione del Romano Pontefice.

Così Dio mi aiuti e questi Santi Evangelii, che tocco colle mie mani.

XI. In locum alterius partis praescripti 53⁸, hanc reponi iubemus: Interim vero Officiales Conclavis et alii in Conclavi servientes, nisi iusiurandum supra imperatum iam dederint, quam primum illud iurare debent coram S. Collegii Secretario, astante Apostolicarum Caeremoniarum Praefecto, ad rem delegatis a Cardinali S.R.E. Camerario, coram quo antea et ab ipsis iusiurandum dandum est.

XII. Pro priore parte praescripti 60⁹ subicienda est: Volumus item ut epistolae, et cuiusvis generis scripta, etiam typis edita, tum ad eos qui in Conclavi sunt, S.R.E. Cardinalibus exceptis, tum praesertim et Conclavi ad eos, qui foris sunt, mitti nullatenus possint, nisi prius omnia et singula Secretarii S. Collegii, ac simul Praelatorum, qui ad custodiam Conclavis delegati sunt, examini et inspectioni subiciantur.

XIII. Ad praescriptum 61¹⁰ quod pertinet, illud ita renovamus: Praeterea omnibus Conclavistis severe praecipimus et mandamus ut secretum religiosissime servant quoad omnia, quae ad electionem Romani Pontificis pertineant, et quoad ea quae in Conclavi, seu in loco electionis agantur. Quapropter quaecumque directe vel indirecte secretum violare quomodolibet poterunt, sive verba, sive scripta sive signa, sive alia quaevis, omnia vitare et cavere omnino tenentur; ita ut hanc legem violantes in excommunicationem latae sententiae incurrant Sedi Apostolicae reservatam.

XIV. Itidem Constitutionis praescriptum 62¹¹ immutamus, cuius sententiam esse huiusmodi decernimus: Specialiter autem Cardinales prohibemus, ne suis familiaribus seu Conclavistis vel aliis quibusvis ea pandant, quae scrutinium directe vel indirecte respiciant, itemque

⁸ Ibid., pag. 82.

⁹ Ibid., pag. 84.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

quae in Cardinalium Congregationibus sive ante Conclave, sive inter ipsum habitis, de Pontificis electione acta vel decreta sint.

XV. Praescriptum 68¹² ut novam hanc in posterum habeat formam statuimus: Tertius et ordinarius modus, seu forma electionis Romani Pontificis est, quae vocatur *per scrutinium*. Qua in re plenissime confirmamus legem iam latam ac plura deinde saecula semper religiosissime servatam, qua nempe statuitur, ut ad validam Romani Pontificis electionem requirantur duae saltem ex tribus partibus suffragiorum. Quodsi numerus Cardinalium praesentium in tres partes aequales dividi non possit, ad validitatem electionis Summi Pontificis alterum suffragium requiritur. Ut perspicuum est, si electus Pontifex in Conclavi est, et ipse debet in numero Cardinalium computari.

XVI. In praescripti 87¹³ locum, ut hoc reponatur decernimus: Omnibus et singulis Cardinalibus pro sancta oboedientia praecipimus, ut, ad secretum tutissime servandum, omne genus scripturas, quas de exitu uniuscuiusque scrutini apud se habeant, vel Cardinali Camerario vel uni ex tribus Cardinalibus Ordinum Capitibus tradant; qui scripturas easdem in involucra inserent, sigillis obsignanda sive Cardinalis Camerarii sive trium Cardinalium Capitum Ordinum. Iidem autem involucra in tabularium referent, in eoque diligentissime servari curabunt; omnia potestati permittentes electi. Summi Pontificis, cuius iniussu neque resignari neque legi poterunt.

XVII. Decernimus ut, expleto Conclavi, Cardinalis S.R.E. Camerarius relationem exaret, a Cardinalibus trium Ordinum Capitibus approbandam, quae suffragiorum exitum declaret in singulis sessionibus habitorum. Quae relatio in tabulario asservanda, involucro claudetur consignato, quod a nullo resignari poterit, nisi Summus Pontifex id definite permiserit.

XVIII. Quod ad praescriptum 93¹⁴ attinet, eius posthac esse formulam volumus: Item prohibemus, ne quis, etsi Cardinalatus honore fulgeat, vivente Romano Pontifice et eo inconsulto, deliberare de ipsius Successoris electione, aut aliquod suffragium polliceri, vel hac de causa privatis conventiculis factis aliquid decernere audeat.

XIX. Praecipimus ut, postquam novus Summus Pontifex electus est, suamque is electionem assensu suo comprobavit, Conclave, quod ad canonicos effectus attinet (cf. praescriptum 58), finem habeat. Quam ob rem decernimus, ut nihil tunc impediatur, quominus electum Summum Pontificem adire possint Antistites praepositi Consilio publicis Ecclesiae negotiis procurandis, Pontificalis domus Praefectus, Praelatus ab epistulis Pont. Max. ad Principes, et quicumque cum

¹² Ibid., pag. 87.

¹³ Ibid., pag. 93.

¹⁴ Ibid., pag. 94.

electo Summo Pontifice agere de rebus debent, quae in praesentia opus erunt.

XX. Si defunctus Summus Pontifex de rebus suis deque litteris et tabulis privatis testamentum fecerit, sui que testamenti curatorem designaverit, huius est, pro potestatibus sibi a testatore factis, ea statuere et exsequi, quae ad privata defuncti Pontificis bona et scripta pertinent. Qui curator de negotii a se gesti dispensatione electo dumtaxat Summo Pontifici rationem reddet.

Quaecumque vero a Nobis hisce Litteris motu proprio datis statuta sunt, ea omnia firma ac rata esse iubemus, contrariis quibuslibet non obstantibus, etiam peculiari mentione dignis.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, die v mensis Septembris, anno MDCCCCLXII, Pontificatus Nostri quarto.

IOANNES PP. XXIII